

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

**Americae tertia pars, Memorabilem provinciae Brasiliae
historiam continens**

Staden, Hans

Léry, Jean de

Francofurti ad Moenum, 1592

[Prima Pars:] "Prima partis Historiae Brasiliana Joannis Stady Heßi [...]"

urn:nbn:de:bsz:31-88707

ARGUMENTVM

*Primæ partis Historiæ Brasiliæ Joannis Stadij Hesi, in qua
summatim describuntur eius duo itinera, quæ cōfecit intra no-
uennium. Horum primū e Lusitania in Brasiliam instituitur.*

CAPVT I.

*Primum iter Nauale Joannis Stadii, factum ex Ulyssibona
Portugalliæ in Brasiliam, Indiæ Orientalis, siue
Americæ Prouinciam.*

IOANNES ego cognomēto Stadius, patria Hombergensis, natione Hesus, Indiam perlustrare in animo meo proposueram. Bremam itaque Westphaliæ oppidum transiens, Hollandiam petii, eò delatus, offendi in vrbe Campensi naues, quæ facilis inuehendi causa in Portugalliam nauigabant: iis ego me socium adiungo, & mensem integrum continuando, ad tertium Kal. Maij Anni 1547. appello, ad urbem Setubal dictam: Hinc emensis quinque milliaribus veni Vlyssibonam. Istic aliquandiu commoratus, hospiti meo, viro ex Germania oriundo, propositum meum expono, ex quo cum intelligo classē regiam iam ante aduentum meū soluisse, rogo, vt ad aliam me classē promoueat, vtpote cui idioma eius gentis familiare foret. Eius ope nauem conscendo, in qua sclopetarii vicem obirem. Capitaneus eius classis, qui Pintiadus erat nomine, negotiationis ergo Brasiliam petebat: illi potestas à Regia Maiestate naues, quas in Barbaria cum infidelibus commercia instituentes, & quæcunque Gallorum nauigia cum Brasiliensibus contrahentia offendisset, hostiliter adoriendi, atque deprædandi facta erat: adhæc captiuos secum ducebat quosdam Regios, qui capitis damnati, ad colonias in nouas illas prouincias deducendas deportandi referuabantur. Classis nostra erat instructissima, ab omni apparatu bellico, qui in naualibus vsui esse solet. Tres autem omnino erant Germani inter ceteros in naui nostra, Ioannes videlicet Brachusius, Henricus Brandt Bremensis, & Ioannes ego Stadius.

CAP.

CAPVT II.

De ijs qua acciderunt circa primam nauigationem.

A 2

ria Hom-
lustrare in
que West-
n petii, eò
s, quæ fa-
uigabant:
integrum
1547. ap-
c emensis
s, hospiti
o cum in-
aliam me
us ope na-
elassis, qui
estas à Re-
tituentes,
ffendisset,
um duce-
rouincias
ssima, ab
n omni-
cet

CAP.

Oluius Vlyssibona, & naui alia minore adiuncta, quæ sub eodem nostro erat Capitaneo, deferimur primum ad Insulam, cui Madera cognomen. hæc Portugallia Regem agnoscit, & à Lusitanis incolitur, vini & sacchari fertilis: prope oppidum huius Insulæ quod Funtschallum dicunt, nauim nostram commeatu denuo instruximus. Hinc in Barbariam ad urbem Capo de Gel, (quæ nunc Mauritanorum cuidam Regi Scheriff dicto patet, Regi Portugallia ab eodem vi erepta) prouecti, in spem erigebamur, fore, ut istic in naues cum infidelibus contrahentes incideremus: offendentes autem quandam piscatorum Castilensium multitudinem, certiores reddimur naues quasdam apud eam urbem esse. Dum aduehimur, vela ex portu facit quædam probe onusta, ea nos potimur vi, sed quos uehebat homines, scapham ingressi, sibi fuga consuluerant. Interea vacuum lintrem peropportune in litore conspicimus, quam naui captæ pro præda deportanda, quæ ex saccharo, amygdalis, dactylis, corio caprino, & gummi Arabico constabat, jungimus. Mauritani in magna copia pro lintre defendenda equis aduolabant, sed re infecta tormentis nostris bellicis repulsi sunt. Hac præda potiti repetimus Insulam de Madera, celocem nostram versus Vlyssibonam præmittentes, nuntiatum Regi factum, & simul quid de præda nobis facto opus sit, consultum. Valentini enim & Castilianorum mercatorum erant eæ merces, quas in potestatem redegeramus.

Rex ut relicta in ea Insula præda, iter nostrum prosequamur, mandat, donec interea temporis Maiestas sua de circumstantiis penitus edoceatur. Nos dicto audientes, & iter versus Cape de Gel remensi, sed aduerso vento luctantes, incassum prædam ulterius prosequimur.

*Albakore.
Bonitte.
Dorado.*

Nocte Kal. Nou. præcedente, impetuoso turbine acti Barbaria relicta Brasiliam contendimus: cum nunc quadringentis milliariibus à Barbaria in altum prouecti essemus, multi pisces ad nostrum nauigium adnatarunt, quorum plerosque hamis cepimus, nauæ maiores eorum Albakore dicunt, minores Bonitte, alios vero Dorado. Aderat & aliud piscium genus, Halecis instar, sed ytrinque alatum more vespertilionis, hisce reliqui maiores piscium admodum infesti erant: proinde simul ac à tergo sibi instantes hostes animaduertissent, supra mare ad duas orgyias eleuati, alii supra summam aquam tantum, cateruatim volabant, & intra conspectum nostrum vndas repetebant, non raro per noctem in naues delapsos offendimus. Hi Portugallensium lingua vocantur Pisce Bolador, hoc est, Piscis volans.

Pisce Bolador.

Deinde ad altitudinem lineæ æquinoctialis peruenimus, quæ quia circa tempus diei meridionale nobis verticalis erat, æstum duplicabat. Venti per dies aliquot plane siluerunt, nisi quod noctu interdum tonitrua imbribus & vento permixta subito exoriebantur, repente etiam sedabantur: quos attente admodum obseruare necesse erat, ne nos sub velis latentes improviso obruerent.

Exoriens autem denuo ventus, tempestatem nobis aduersam per aliquot dies excitauit, quæ metum nobis attulit (si diu persisteret) ne fame periclitaremur

mur. Propterea Deum orare cœpimus secundum ventum nobis immitteret. Sed ecce, dum impetuosiores ventorum procellæ quadam nocte irruerent, & multum laboraremus, apparuerunt nobis in naui multæ flammulæ, coloris carulei, quales à me prius visas non memineram: in ipsa autem prora, qua fluctus maxime æstuabant, conspiciabantur. Portugallenses omen hoc faustum agnoscentes, & cælum serenum prædicentes (nec enim sine numine in summo discrimine ea apparere aiebant) Deo gratias egerunt; precibus exactis simul illa luminaria, quæ Santelmo, siue Corpora sancta vocant, disparuerunt.

*Santelmo,
Corpora
sancta.*

Postquam illuxisset, serena se cæli facies explicauit, ventique secundi aspirarunt, ita vt manifeste videremus, eiusmodi lumina admirandum Dei opus esse. Secundo igitur vento delati, ad 28. Ianuarij in conspectum nobis venit terræ quidam angulus, Capo de Sanct Augustin vocatus, vnde ad octo millia progressi portum Fernanbuco intrauimus, octuaginta octo dies inter fluctus continue versati.

*Promon-
torium S.
August.*

Portugallenses eo in loco oppidulum extruxerant, cui Marino nomen indiderant. Præerat hisce Artus Coellius, cui captiuos aduectos cum mercibus quibusdam alius tradidimus, & illic nos expedientes, iam vltius vela tendere constituimus, ad locum videlicet, in quo naues mercibus instruere animus

Marinum

erat.

quæ quia circa
venti per dies
ibus & vento
ttente admo-
bruerent.
m per aliquot
ne periclitare-
mur

CAPVT III.

*Siluestres in Fernanbuco, seditione orta, ad quoddam
Portugallensium oppidum deuastandum
accinguntur.*

Garasa.

Accidit interea, vt siluestres incolæ eius loci contra Lusitanos insurgerent, cuius seditionis ipsi Lusitani auctores erant: nam antehac nihil eiusmodi in ipsos tentatum fuerat. Praefectus itaq; nos precibus suis sollicitauit, vt oppidum Garasu (quod à Marino miliaria circiter quinque abest, & à Barbaris tum oppugnabatur) praesidio nostro defenderemus. Incolæ Mariniani nihil suppetiarum vicinis suis afferre poterant, siquidem & ipsi similem obsidionem meruebant. Nos itaque Garasuanis cum 40. viris ex nostris hominibus in defensionem concessis, & scapha eo legatis subuenimus. Oppidum illud in sinu maris, quod ad duo miliaria in continentem protendebatur, erat conditum. Omne in eo praesidium, ex 90. viris Christianis, & 30. Aethiopibus ac mancipiis Brasiliensibus constabat. Qui vero nos oppugnatum venerant, ad octo millia barbarorum censebantur. Nos qui obsidebamur nullo alio propugnaculo, praeterquam sepe ex perticis erectis contexta circumuallabamur.

CAP.

CAPVT IIII.

De modo obsidendi, & obsessos oppugnandi.

Lufitanos
 rant: nam
 Praefectus
 fu' (quod
 baris tum
 cola Ma-
 si similem
 tris homi-
 Oppidum
 atur, erat
 thiopibus
 venerant,
 nullo

CAP.

Ilua obsessum cingebat oppidum, in ea hostes duas munitiones è truncis arborum construxerant, in quas noctu se reciperent, si forte eruptione facta illos adoriri nobis libitum fuisset. Oppidum ipsum circumquaque latibulis effossis occupauerant, in illis latitabant interdiu, & incursionibus in nos pugnabant. Petiti telis nostris, proni ad terram omnes prosternebantur, si qua teli jactum ad eum modum declinare valerent. Omnem autem aditum nobis intercludentes ad ipsa mœnia appropinquabant, & missis in altum jaculis relapsu eorum nos ferendos putabant. Tela insuper bombace & cera religata atque incensa in ædificiorum tecta spargebant, minis nos territantes, & quam crudeliter nos dentibus dilaniaturi forent, si victoria poterentur, significantes.

Dum hæc geruntur, victus in castris nostris fere jam defecerat. nam pro consuetudine eius regionis singulis diebus, aut ad summum alternis, radices recenter effodiunt, ex quibus farinam molunt, ac liba pinsunt, sed hostes vias omnes præcluserant, quo minus illæ peti possent. Videntes ergo victus penuriam, duas scaphas ad conquirendam in vico Tamaraka annonam instruimus. Hostes gregatim vtrinque ripas tenentes grandes arbores transversas flumini obiecerant, quæ nobis progressis impedimento essent. Nos vi illorum molimina perumpimus. Interea aestu nos deferente in sicco hæsimus, nihil tamen ab hostibus detrimenti afferri poterat. Ipsi autem ligna arida confertim inter ripam & nauim nostram conijciunt, quibus incensis, illud genus piperis quo terra ea abundat, inspergere, & fumo hinc exundante nauibus nos exturbare tentabant. Sed conatus illorum fuerant irriti. Interea aestu marino redeunte, in vicum Tamaraka incolumes peruenimus, à cuius incolis commeatu accepto, ad oppidum obsessum reuertebamur: sed hostes eodem, quo prius loco iter denuo obstruxerant, hoc quidem pacto. Arbores vt ante trans flumen strauerant, ripam vtrinque occupantes, tum alias item duas fere resectas non omnino inciderant, ad earum cacumina religatis lentis quibusdam sarmentis Sippo illis dictis, lupuli sarmentis non absimilibus, nisi quod paulo sint crassiora; extremitates huiusmodi funium in oppugnaculis suis retinebant, eo videlicet animo, vt cum obiecta rursus perumpere tentaremus, arbores incisæ, tractis funibus in naues nostras corruerent. Nos adremigantes obiecta deturbamus, illi arbores nutantes in ruinam attrahunt: corruit vna versus munitiorem ipsorum, altera præcise post nauem nostram vix elapsam in flumen concidit.

Priusquam vero obiectum illud in flumine obstaculum demoliri conaremur, alta voce socios nostros obsidione cinctos inclamabamus, vt subsidio nobis adessent: quanto nos vocem acrius intendebamus, tanto intensius hostes clamorem tollebant, adeo vt non exaudiremur à quoquam nostrum. obiecta enim silua nostrum conspectum illis adimebat, alioquin voci audiendæ satis vicini, si absque hostium clamoribus fuisset. Annona in oppidulum inuecta, cum hostes viderent se molimine suo frustratos, pactis induciis, re infecta domum

mum repetunt. Obsidionis tempus fere ad mensem integrum trahebatur. Ceciderunt quidam ex hostibus, sed nullus ex nostris desideratus. Pacatis ergo iam Barbaris, ad nauem nostram onerariam reuertimur, quæ ante Marinum in anchoris hærebat, illic aqua dulci & farina radice Mandiocæ in naues assumptis, & Præfecto qui nobis humanissime grates egit, salutato digressi sumus.

B

uas muni-
octu se re-
is libitum
effossis oc-
bus in nos
mnes pro-
Omnem
nt, & mis-
aper bom-
minis nos
toria poti-

t. nam pro
radices re-
stes vias o-
ctus penu-
nstruimus.
sas flumini
rum moli-
nihil tamen
ertim inter
piperis quo
s exturbare
o redeunte,
neatu acce-
prios loco
ans flumen
electas non
n farmentis
int crassio-
t, eo videli-
incisæ, tra-
ta deturba-
s munitio-
umen con-

liri conare-
absidio no-
nsius hostes
m. obiecta
lienda satis
m inuecta,
infecta do-
mum

Hinc

CAPVT V.

Ex Fernanbuco digressi petimus regionem Buttugaris, sed in nauem Gallicam incidentes, praelio cum ea decertabamus.

Hinc

Hinc soluentes, & circiter miliaria quadraginta emensi, in portum nomine Buttugaris intramus, vt nauem ibi ligno Brasili-
co oneremus, & annonam à Barbaris redimamus. Ingressi nauem Gallicanam, ligno Brasili-
co onustam conspicimus, eam
hostiliter inuadimus, potiri ea sperantes; verum maiorem nauis nostræ malum tormenti per illos emissi ictu corruperunt,
& vela confregerunt. Pars nostrorum nautarum globulis pixidariis vulnerata
fuit, pars traiecta occubuit.

His actis constituimus cursum in Portugalliam conuertere, quia venti nobis
erant aduersi, vt portum, in quo annonam conquirere in animo erat, ingre-
deremur. Victu ergo admodum tenui Portugallia repetitur, fame adeo confi-
ctamur, vt pars nostrorum coria hircina, quibus nauis onerata erat, deuoraret.
Cuiuslibet in diem sextarius aquæ dulcis præbebatur, & modicum farinæ radicis
Brasilianæ. Dies centum & octo in pelago versati, ad 12. Augusti in Insulas Aco-
res vulgo nuncupatas deferimur, quæ Regis Portugallia Imperio subsunt. *las Acores.*
Iacta hic anchora respirantes piscando tempus fallimus. Interim in mari nauim
conspicimus, & piraticam esse agnoscentes vi adorimur, & strenue sese defen-
dentē superiores facti capimus, piratis ipsis in cymba elapsis versus insulas. abū-
dabat ea nauis vino & pane, quibus vires restaurantes in alias insuper quinque
incidimus, quæ ad Regem Portugallia pertinebāt, missæ vt redeuntē ex India
iuxta has Insulas opperirentur, & eas in Portugalliam deducerent. Quibus nos
adiūgentes, vnam ex India reuersam in Insulam Terceram dictam deduximus, *Tercera.*
ibique substitimus. Plurimæ interim ex noua India reuertentes istic congrega-
tæ, quarum aliæ Hispaniam, aliæ Lusitaniam petebant. Naues circiter centum
numero socio agmine ex Tercera soluentes, Vlyssibonam ad S. Idus Octobris
Anni 1548. deuenimus, Mensibus sedecim in ea nauigatione infumtis. Vlyssi-
bonæ me aliquantulum quieti dedi, donec animum inducerem, cum Hispanis
in nouas, quas occuparunt orbis partes, nauigationem instituere. Conscendi
ergo nauem quædam Anglicam, qua ad urbem, cui Portus S. Mariæ nomen est,
in Bætica sitam, delatus sum, quo in loco ii qui aduenerant, nauem vino onera-
re constituerant. Hinc in urbem Hispalim pergo, vbi tres naues instructas ad
iter in Regionem America, quæ ad flumen Rio de Platto dictum sita est, susci-
piendum reperio. Sunt autem Regio illa ad flumen Argenteum sita, & regnū
illud Peruanum auro fertilissimum, & Brasilia ipsa perpetuum continens, non
Insulæ mari circumfusæ, vel in pelago sparæ.

Ante annos iam aliquot naues in eam Regionem dimissæ erant, vt eam
porro occuparent: vna ex iis redierat, quæ auxilia relictis mitti petebat, & mul-
ta de auri fertilitate huius regionis magnifice prædicabat, quæ auxilia appara-
bantur, indicta trium nauium classe, cuius Præfectus Don Diego de Senabria
dicebatur: illi à Rege Præfectura in eam Regionem commissa erat.

Tota ea classis erat instructissima, cui & ego me
comitem adiungo.

B 2

in

Hinc